

“De stem van mensenrechten”

Reactie van PBI Nederland op de mensenrechtenstrategie van Buitenlandse Zaken

“Gelukkig zijn er in iedere samenleving mensen die de moed hebben om hun stem te laten horen. Zij zetten zich in om hun medeburgers te informeren en hun regeringen aan te spreken, ongeacht de gevaren die dit met zich mee kan brengen. Mensenrechtenverdedigers zijn de stem en het geweten van de maatschappij. Door hen te steunen dragen we bij aan verandering van binnenuit” (MINBUZA 2007: 78).

Inleiding

PBI begeleidt sinds 1981 mensenrechtenactivisten met beschermende begeleiding. PBI waarnemers creëren door hun aanwezigheid ruimte voor mensenrechtenorganisaties hun werk te doen. Het gevaar van aanslagen wordt afgewend doordat mensenrechtenschenders PBI waarnemers ervaren als “Ogen van de wereld”. PBI gebruikt de observaties van haar waarnemers voor analyse en verslaglegging. Op basis daarvan voert PBI een internationale lobby naar afdelingen van de Verenigde Naties, ambassades en politici. PBI is actief in Nepal, Indonesië, Guatemala, Mexico en Colombia.

PBI Nederland is enthousiast over het belang dat de Nederlandse overheid hecht aan de stem van mensenrechtenverdedigers. Nederland maakte zich al eerder hard voor de EU richtlijnen voor de bescherming van mensenrechtenverdedigers:

- In juni 2004 bepleitte ze de aanneming van de richtlijnen
- In december 2004 hield ze met NGO's een conferentie over de concrete toepasbaarheid.
- Mede op advies van PBI is het praktische handboek voor de Nederlandse ambassades opgesteld. Onder voorzitterschap van Oostenrijk vroeg de EU PBI in 2006 om advies voor de eerste evaluatie van de EU richtlijnen. Algemene conclusie: Niet het beleid, maar de praktijk verdient meer aandacht!

De reactie van PBI Nederland op de mensenrechtenstrategie van Nederland

PBI streeft naar een zo goed mogelijke bescherming van mensenrechtenverdedigers. Graag doet PBI op basis van bestaande documenten (zie bronnen) en de praktijkervaring van 12 teams in het veld, aanbevelingen op de mensenrechtenstrategie van de Nederlandse overheid.

De aanbevelingen hebben betrekking op:

1. Informatievoorziening van mensenrechtenverdedigers
2. Stigmatisering van mensenrechtenverdedigers
3. Kennis over bescherming voor mensenrechtenverdedigers
4. Wanneer moet Nederland tot beschermende actie overgaan
5. Afrekenbaarheid op de impact van de Nederlandse bescherming van mensenrechtenverdedigers

1. Informatievoorziening van mensenrechtenverdedigers

“Mensenrechtenbeleid kan niet in een vacuüm tot stand komen en evenmin alleen door de overheid worden uitgevoerd. De samenwerking met het maatschappelijke middenveld is onmisbaar in dit verband. Dit geldt voor internationale en nationale niet-gouvernementele organisaties (NGO's) maar evenzeer voor lokale mensenrechtenorganisaties in derde landen” (MINBUZA 2007: 25).

PBI Nederland constateert dat ambassades niet altijd tijdig en goed geïnformeerd zijn over mensenrechten. Pro-activiteit blijkt uit woorden. In de praktijk komt het initiatief tot overleg meestal vanuit (inter)nationale NGO's en lokale mensenrechtenorganisaties. PBI Nederland vindt het zorgwekkend dat de strategische inzet voor nieuwe ambassadeurs slechts één gesprek is met één of meerdere mensenrechtenorganisaties over de mensenrechtensituatie van het land waar ze naar toe gaan (MINBUZA:26).

Indonesië en Guatemala

PBI Nederland constateert dat de Nederlandse ambassades in Guatemala en Indonesië regelmatig contacten onderhouden met mensenrechtenorganisaties die in de hoofdstad gevestigd zijn en zich positief tonen ten aanzien van het bijwonen van rechtzaken (PBI Indonesië en Guatemala Project 2008).

Aanbevelingen:

- Maak het vergaren van informatie over mensenrechten een integraal onderdeel van het werk op ambassades en documenteer en analyseer de schendingen en de demarchés die hierop volgden
- Gebruik 'best practices' van zowel Nederlandse als EU missies voor alle ambassades
- Voer periodiek overleg met mensenrechtenorganisaties (individueel, gemeenschap, organisaties) over de mensenrechtensituatie in het land en over de behoeften aan bescherming.
- Boor meerdere informatiebronnen aan om een evenwichtig beeld te krijgen over de mensenrechtensituatie in een land.
- Zoek mensenrechtenverdedigers op, ook in afgelegen gebieden.
- Informeer lokale overheden over het belang dat EU lidstaten hechten aan de erkenning van mensenrechten en het werk van mensenrechtenverdedigers.
- Observeer en analyseer rechtzaken tegen mensenrechtenverdedigers.
- Documenteer en rapporteer meldingen over bedreigingen, schendingen en diplomatieke acties die daaruit volgden. Stuur deze informatie door aan andere EU missies, mensenrechteninstanties en betrokken actoren, stel de informatie op verzoek beschikbaar.

2. Stigmatisering van mensenrechtenverdedigers

"Veiligheidsbeleid - of het nu gaat om conflictpreventie, vredesopbouw of het bestrijden van terrorisme – en mensenrechtenbeleid kunnen en moeten elkaar versterken. Een adequate reactie op de huidige dreigingen dient recht te doen aan de samenhang tussen veiligheid en mensenrechten" (MINBUZA 2007: 9).

Het huidige internationale discours over terrorisme en drugs wordt aangegrepen om individuele en georganiseerde voorstanders van mensenrechten te stigmatiseren. Actoren en groepen die geen tegenspraak dulden belemmeren hen:

- mensenrechtenschendingen te documenteren,
- oplossingen te zoeken voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen en
- de strijd aan te gaan met de cultuur van straffeloosheid.

PBI teams in het veld zien steeds vaker dat organisaties met kritische geluiden over mensenrechtenschendingen stelselmatig gecriminaliseerd worden.

Colombia

"Volgens Bayron Góngora, advocaat voor Judicial Liberty Corporation (CJL) worden diverse mensenrechtenverdedigers een periode uit de werkomgeving gehaald door arrestaties op basis van valse beschuldigen. Getuigenverklaringen zijn dan vaak in ruil voor geld of legale voordelen verkregen. Dit overkwam Príncipe Gabriel González, voormalig coördinator van Committee for Solidarity with Political Prisoners in januari 2006. Hij werd opgepakt en beschuldigd van rebellie op bevel van de Minister van Justitie. Op basis van een inlichtingenrapport van een eigen onderzoekstak van de Minister van Justitie en getuigenverklaringen van voormalig FARC leden werd hij 15 maanden opgesloten. Deze onterechte opsluiting heeft ernstige gevolgen gehad voor zijn persoonlijke leven en mensenrechtenwerk dat 15 maanden stil lag. Opsluiting in twee overbevolkte gevangenen, gescheiden van je familie en het gebrek

aan economische inkomsten maken het extra zwaar, aldus Gabriel González” (PBI Colombia Project 2007: 5).

De VN uit in het Colombia Rapport 2007 haar zorgen over het vastzetten van mensenrechtenverdedigers op basis van onbetrouwbare getuigenverklaringen. Door gebrek aan bewijs komen de mensenrechtenverdedigers weer vrij. Toch moet niet onderschat worden dat het nationaal juridische apparaat deze mechanismen ondersteunt. Ze werkt zo mee aan het verstommen van de stem van mensenrechten (PBI Colombia Project 2007: 5).

Aanbevelingen:

- Win zo breed mogelijk informatie in over de aanklachten tegen mensenrechtenverdedigers.
- Voer regelmatig overleg met meerdere (inter)nationale NGO's en lokale mensenrechtenorganisaties over actoren en mechanismen die hen belemmeren hun werk te doen.
- Voer actief onderzoek uit naar de aanklachten en achtergronden tegen mensenrechtenverdedigers
- Bezoek mensenrechtenverdedigers in de gevangenis en hoor hun verhaal
- Creëer 'Safe Havens'
- Neem tegenmaatregelen bijv. als er om visa, opleidingen of diensten gevraagd wordt
- Licht ambtenaren van EU ambassades, commissies en delegaties in over het gevaar voor mensenrechtenverdedigers wanneer er publiekelijk ongegronde beschuldigingen geuit worden.
- Oefen druk uit op overheden om wetgeving die de rechten van mensenrechtenverdedigers tegenwerkt, zoals veiligheidswetgevingen te hervormen (PBI-BEO z.j.: 5-6).

3. Kennis over bescherming voor mensenrechtenverdedigers

Guatemala

M. Matthiessen, Personal Representative of EU Human Rights Council, presenteerde in 2005 de EU richtlijnen in Antigua Guatemala tijdens een consultatie van mensenrechtenverdedigers. In een aantal departementen van Guatemala diverse presentaties geweest van de EU richtlijnen en werd er toegezegd deze te vertalen in een aantal Maya talen (PBI BEO z.j.: 2).

PBI Nederland merkt op dat er positieve ontwikkelingen zijn om de EU richtlijnen bekend te maken bij de Nederlandse ambassades.

PBI vrijwilligers in de projecten, lokale organisaties en andere internationale NGO's geven toch aan dat de EU richtlijnen onvoldoende zijn geadopteerd. Ook een follow-up (evaluatie, continuering van trainingen, uitbreiding van het instrumentarium) ontbreekt.

PBI meent dat er te weinig initiatief is vanuit ambassades om mensenrechtenverdedigers op de hoogte te brengen van de beschermingsmogelijkheden die de EU lidstaten hen kan bieden. Vooral kleine organisaties in rurale gebieden die weinig contact hebben met nationale of internationale NGO's worden uitgesloten van informatie over beschermingsmogelijkheden door EU lidstaten op het moment dat zij gevaar lopen.

Nepal

In Nepal lopen mensenrechtenverdedigers die zich uitspreken over straffeloosheid en verdwijningen en zij die buiten Kathmandu werken het grootste risico op bedreigingen en schendingen. Juist deze kwetsbare groepen moeten adequaat geïnformeerd worden over waar zij bescherming kunnen zoeken. Anders gaan mensenrechtenschendingen en de straffeloosheid onopgemerkt door in Nepal (PBI Nepal Project 2007).

Aanbevelingen:

- Geef follow-up aan eerdere initiatieven om de staf van Buitenlandse Zaken te voorzien van praktische handvatten de EU-richtlijnen te hanteren (bijv. evaluatie, continuering van trainingen, uitbreiding van het instrumentarium)

- Nodig bij verschillende gelegenheden bedreigde mensenrechtenverdedigers uit bij de ambassade om duidelijk te maken dat men bescherming kan bieden.
- Vertaal de VN declaratie voor mensenrechtenverdedigers en de EU richtlijnen voor de bescherming van mensenrechtenverdedigers in diverse lokale talen en verspreid deze via lokale organisaties, door middel van workshops of via de radio (ook voor afgelegen gebieden).
- Bezoek namens de ambassade periodiek afgelegen gebieden om de mensenrechtensituatie in kaart te brengen, contact te maken met kwetsbare groepen en mensenrechtenverdedigers.

4. Wanneer moet Nederland tot beschermende actie overgaan?

“Wij moeten alert zijn - onze ogen en oren open houden – én wilskracht tonen door actie te ondernemen tegen mensenrechtenschendingen. Wanneer we in actie komen, dient per geval te worden bepaald welk instrument het beste kan worden ingezet” (MINBUZA 2007: 23).

PBI Nederland ziet uit naar het in de mensenrechtenstrategie aangekondigde actieplan mensenrechtenverdedigers (MINBUZA 2007:79).

Nederland laat verder in de mensenrechtenstrategie weten graag in EU verband te handelen om politieke instrumenten zo effectief mogelijk te maken. Toch moet dit initiatieven om tot zelfstandige actie over te gaan niet in de weg staan. In geval van dreiging is snelle actie van levens belang (MINBUZA 2007: 79).

Colombia

In 2007 heeft PBI een gesprek gehad met de Nederlandse ambassade om over de vredesgemeenschap San José de Apartadó te spreken en onze bezorgdheid te uiten over de toenemende invloed van paramilitairen in de regio en de moord op twee coördinatoren van de humanitaire zones. Hier is geen actie door de Nederlandse ambassade op ondernomen” (Interview EU representant Colombia Project 2008).

Mexico

De Nederlandse ambassade was altijd telefonisch bereikbaar. Bij een serieuze dreiging kon snel een afspraak geregeld worden. Als het om concrete acties ging dan waren er geen duidelijke afspraken. In 2006-2007 gaf de Nederlandse ambassade aan dat een reactie of actie altijd gecoördineerd moet worden met de Europese Unie als geheel. We moesten ons richten aan de voorzitter van de Unie. Wel kon de dreiging in de 'wandelingen' op het ministerie van Buitenlandse Zaken in Mexico ter sprake gebracht worden. De ambassade was in 2006 en 2007 niet bereid een mensenrechtenverdediger persoonlijk te ontvangen naar aanleiding van een serieuze of ernstige dreiging. Andere ambassades hebben dit wel gedaan zoals Italië. Duitsland heeft een diplomatieke notitie gestuurd aan de Mexicaanse regering. De Nederlandse ambassade ondernam dit soort acties niet” (interview PBI vrijwiliger 2008).

Het is essentieel dat alle Nederlandse posten heldere instructies krijgen over de concrete toepassing van de EU richtlijnen om per situatie te kunnen overzien welk politiek of praktisch instrument ingezet kan worden om mensenrechtenverdedigers te beschermen. Het gebrek aan deze instructies bij Nederlandse ambassades werkt in het nadeel van de bescherming van mensenrechtenverdedigers.

Dit gebrek werkt ook in de hand dat politieke acties vanuit de Nederlandse ambassade interesse- en persoonafhankelijk zijn. Als ambassadeurs mensenrechten ter harte nemen en beter ingevoerd zijn op het thema is de kans op actie ondernemen groter. Heeft dit niet de interesse of prioriteit van een Nederlandse post dan ziet PBI in de praktijk minder beschermende activiteiten. Onevenwichtige uitvoering van beleid kan bovendien een verkeerd signaal afgeven aan overheden van derde landen. Het idee kan ontstaan dat EU lidstaten de EU richtlijnen voor mensenrechtenverdedigers niet serieus nemen.

Aanbevelingen:

- Instrueer staf op de ambassades met duidelijke instructies over welke politieke en praktische actie er per bedreigende situatie ingezet kan worden
- Geef ambassade staf een gedegen opleiding over mensenrechten en de concrete toepassing van de EU richtlijnen

- Maak duidelijke afspraken wanneer tot welke politieke of praktische actie de Nederlandse ambassade kan overgegaan n.a.v. een serieuze, directe of ernstige bedreiging van mensenrechtenverdedigers
- Overleg met (inter)nationale NGO's en lokale mensenrechtenorganisaties welke beschermingsmogelijkheden gewenst en praktisch uitvoerbaar zijn
- Zoek naar mogelijkheden tot bescherming die niet in de EU richtlijnen opgenomen zijn (denk aan onderduikadressen, veiligheidstraining e.d.)

5. Evaluatie van de mensenrechtenstrategie

PBI Nederland is van mening dat een geloofwaardig beleid getoetst moet worden op effectiviteit. Door de invloed van Nederlandse acties op de bescherming van mensenrechtenverdedigers te meten. Dit zou extern toetsbaar gemaakt moeten worden en ambassades moeten hierop aanspreekbaar zijn.

Aanbevelingen:

- Verricht jaarlijks kwalitatieve evaluaties naar de effectiviteit van de bescherming aan mensenrechtenverdedigers door Nederland en de EU.
- Ontwikkel hiervoor een goede methodiek (een vraag van Justitia et Pax (2007) die PBI onderschrijft).

Conclusie

“Nederland is met zijn uitgebreide postennetwerk in principe goed toegerust om signalen op te vangen en hierop te reageren. We moeten er voor zorgen dat iedereen ook daadwerkelijk alert is en voldoende kennis heeft om informatie op waarde te schatten en actie te ondernemen” (MINBUZA 2007: 23-24).

PBI Nederland is het zeer eens met dit citaat. We zijn van mening dat dit prachtige beleid een betere en consistentere uitvoering verdient!

Voor meer informatie:

Jet van Haitsma
Marcia Vroegindeweyj
Peace Brigades International Nederland
Oudegracht 36
3511 AP Utrecht
06-16498221 (ma-wo-do)
infopbi@antenna.nl
www.peacebrigades.nl

Bronnen

Amnesty International

2007 'Ensuring Protection? The European Union and Human Rights Defenders.'

European Union

2004 'Ensuring Protection: European Union Guidelines on Human Rights Defenders.'

Justitia et Pax

2007 'Droom of daad?: Commentaar Justitia et Pax naar aanleiding van de mensenrechtenstrategie.'

Ministerie van Buitenlandse Zaken

2007 'Naar een menswaardig bestaan: een mensenrechtenstrategie voor het buitenlands beleid.'

Observatory

2006 'First Evaluation of the EU Human Rights Defenders Guidelines: Promoting the Best Interest.'

Peace Brigades European Office

2005-2006 'Mainstreaming Protection of Human Rights Defenders: a Challenge in the Human Rights and Conflict Prevention Policies of the European Union.'

2006 'EU Guidelines on Human Rights Defenders.'

Peace Brigades International Colombia Project

2007 'Criminal Investigation: An Instrument Employed to Persecute Human Rights Organisations in Colombia.' In: Colombia, No4, September, p.5.

Peace Brigades International Nepal Project

2007 'RE: EU Guidelines: Implementation.'

United Nations

2007 'Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the Situation of Human Rights in Colombia.'